

Fórizs Sándor[✧]

Halálos fegyverhasználatok és kiadatási eljárás a határőrségnél 1957–1962 között

DOI 10.17047/HADTUD.2024.34.2.86

A szerző a határőrségnél 1957–1962 között szolgálatban bekövetkezett, sorkatonák által elkövetett külföldre szökések néhány különleges, fegyverhasználathoz kapcsolódó esetét dolgozza fel. A tanulmány alapját a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára dokumentumai képezik. Az olvasó megismerheti az akkor érvényben volt szabályzásokat, a kiválasztott események bekövetkezésének körülményeit, kapcsolódó ügyészégi és bírósági eljárásokat, a határőrség vezetésének reakcióit. Betekinthetünk egy gyilkossággal kezdődött ügy kiadatási eljárásának folyamatába, okmányaiba.

KULCSSZAVAK: fegyverhasználatok, határőrség, külföldre szökések, kiadatás

Fatalities Related to the Use of Weapons and Extradition Proceedings Connected to the Border Guard between 1957 and 1962

In his publication, the author examines some specific cases of escapes abroad committed by Border Guard conscripts on duty, between 1957 and 1962, related to the use of weapons. The paper is based on documents from the National Archives of the Hungarian National Archives. The author also discusses the regulations in force at the time, the circumstances of the selected incidents, the related prosecution and court proceedings, and the responses of the Border Guard leadership. The paper gives an insight into the extradition procedure and documents of a case that started with a murder.

KEYWORDS: *use of weapons, Border Guard, escapes abroad, extradition*

Bevezetés

Publikációmban a határőrség sorállománya külföldre szökésének néhány rendkívüli esetét kívánom feldolgozni az 1957–1962-es időszakból. A „rendkívüli eset” kifejezésen olyan körülményeket értek, amikor fegyverhasználatra került sor a kiszökés érdekében, vagy éppen annak megakadályozására, haláleset történt, bírósági eljárásra

✧ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Doktori Iskola –
National University of Public Service, Doctoral School of Law Enforcement;
E-mail: drforizs@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-6019-3295>

került sor, vagy kiadatási eljárást kezdeményezett a magyar kormány a katona külföldre szökését követően. Egyébként ebben az időben minden külföldre szökés – az „egyszerű szökések” is – és a halálesetek, öngyilkosságok, súlyos balesetek a rendkívüli események nyilvántartási kategóriájába szerepeltek. Kivizsgálásuk a határőrség és a katonai ügyészségek feladatkörébe tartozott, bizottságok felállításával és a történetek dokumentálásával. Ezt a munkát a rendőrség szükség esetén helyszínelő csoport kirendelésével támogatta.¹

Az 1960/61. évben² (októbertől októberig) a határőrségnél 35 esetben történt fegyverhasználat, ebből 27 esetben jogosan és 8 esetben jogtalanul. Külföldre szökések megakadályozása alkalmával két határőrt lőttek agyon. 1962-ben³ 25 esetben történt fegyverhasználat, 23 esetben jogosan, 2 esetben jogtalanul. Külföldre szökés megakadályozásakor szintén két katonát lőttek agyon.

Írásomhoz a szükséges információkat a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) Lángliliom utcai anyagából szereztem be. Itt található a Határőrség Országos Parancsnokságának dokumentum gyűjteménye évente dobozokba sorolva.⁴ Sajnos szemmel láthatóan hiányoznak már anyagok. A külföldre szökésekről sem készültek átfogó statisztikák, a kutatónak az adatokat külön-külön kell feltalálnia és az összegzést elvégeznie. Ez az összeállítás sem lehet teljes, mert látszanak rövid utalások egyes történésekre, de azok fő dokumentumai helyenként már nincsenek meg. Leginkább megbízhatóak a napi országos ügyeleti jelentések, amelyek az elmúlt 24 óra eseményeit tartalmazzák. Ezek olvasását követően látszik, hogy egyes történéseknek hiányzik a folytatása, eltűntek a kivizsgálási dokumentumok. Vagy megtalálhatók az ügyészségi határozatok, a katonai bírósági ítéletek, de nincsenek meg a szükségeszerű megelőző okmányok. Esetenként más anyagokban található töredék utalás egy konkrét cselekményre, de a teljes írás hiányzik. Jó példa erre egy országos parancsnoki levél. A parancsnok 1956. július 11-én írásban reagál egy fegyveres sérülés kivizsgálására, amelyet a győri kerület terjesztett fel, és ő azt nem fogadta el. Ebben felveti, hogy nincs megfelelő rend a helyszínen. „Zengő Lajos volt áv. hőr. a fegyverraktárt feltörve fegyvereket tudott kivinni az ór szeme láttára, s utána több társával hazaárulást követett el Ausztriába.”⁵ A megnevezett határőr a szállító alegységnél teljesített szolgálatot, cselekményük az összeesküvés és zendülés tényállását mindenképpen kimerítette. Ez ugyanakkor nyilvánvalóan felveti a kérdést, valamint mások felelősségét, miként juthattak ki a mélységből az államhatáron át külföldre? A fenti eset más okmányokban nem szerepel, nincs folytatása, pedig bizonyosan vastag dosszié keletkezett a kivizsgálás során. Speciális és igen érdekes okmányok a két ország, Ausztria és Magyarország nagykövetségeinek szóbeli

1 Fórizs 2022a, b.

2 MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 14. sz. doboz IV/10-18. tárgykör 192. folyószám. „Összesítő jelentés az 1960/61. határőrizeti évben történt fegyverhasználatokról”.

3 MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 14. sz. doboz IV/10–18. tárgykör 193. folyószám. „Összesítő jelentés az 1961/62. határőrizeti évben történt fegyverhasználatokról”.

4 Nyilvántartási jelzetük MNL OL HOP XIX-B-10.

5 MNL OL HOP XIX-B-10 1956. év 10. sz. doboz III/3–4. tárgykör 117. folyószám. Országos parancsnoki levél.

jegyzékei.⁶ Mivel ezek a történések átnyúltak az államhatáron, és gyakran igen súlyos incidensekkel jártak, a két külügyminisztérium tevékenységét is kiváltották, pro és kontra indokolták saját álláspontjukat.

A sorkatonák külföldre szökése, akkori szóhasználatlatta hazaárulása, Damoklész kardjaként lebegett a tisztek feje felett, bármikor bekövetkezhetett, megakadályozására kevés hatásos eszköz volt. Külföldre szökések száma a levéltári adatok alapján:

- 1954. 7 fő,
- 1955. 21 fő,
- 1956-ban szeptemberig 9 fő,
- 1956. október 23–1957. szeptember 1. között 505 fő.⁷
- 1960. január 1-től október 25-ig 19 fő.⁸

Az 1961-es évben szeptember 15-ig 8 fő sorkatonára szökött külföldre, kettő főt pedig kísérlet közben lőtték agyon.⁹ Mindez mutatja, hogy az 1956-os eseményeket követően milyen nehezen, lassan stabilizálódott a határőrség fegyelmi helyzete. A fent jelzett nagyszámú cselekmény közül kívánok bemutatni néhány különleges történést.

Érdekes módon a „szökés”, „külföldre szökés” fogalmakkal sem a *Hadtudományi Lexikon* régi és új kiadása, sem a *Rendészettudományi szaklexikon* nem foglalkozik.

Az 1948–1962 közötti jogszabály¹⁰ fogalmazása így szól a szökésről: „40. § Az a katonára, aki abból a célból, hogy mindennemű katonai szolgálati kötelezettség alól magát végleg kivonja, beosztását vagy rendeltetési helyét önkényesen elhagyja, illetőleg attól távol marad, szökést követ el.” A katonákra vonatkozó jogszabály 1962. június 30-ig volt hatályos, és a levéltár több dokumentumából is kiténik, hogy ennek a szökés büntetésére vonatkozó részét, a 40. §-t, különösen a (2) bekezdést, az ötvenes években többször is alkalmazták „(2) Annak a büntetése, aki az ellenséghez szökik, vagy ezt megkísérli, halál. Ebben az esetben a halálbüntetést kötéllel kell végrehajtani.”¹¹

Az 1961-ben megjelent új büntető törvénykönyv¹² módosításokat hozott. A két törvény fél éven keresztül együtt volt érvényben, így a szökésnek 1961. december 22-től 1962. június 30-ig párhuzamos szabályozása volt.

Az új jogszabály 313. §-ában megjelenik a „Külföldre szökés” fogalom részletes taglalással, különösen veszélyesen a határőr sorkatonákra.

„Külföldre szökés

313. § (1) Aki külföldre szökik (312. §), öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

6 „Szóbeli jegyzék: a diplomáciai jegyzéknek az a fajtája, amelyet rendsz. kisebb jelentőségű ügyben intéznek vmely állam külügyminisztériumához v. külképviselési szervéhez, és amely sem megszólítást, sem aláírást nem tartalmaz.”

7 MNL OL HOP XIX-B-10 1957. év 14. sz. doboz III/2–4. tárgykör, 363. folyószám. „Jelentés. Hazaárulásról, kimutatás” 1957. 09. 17.

8 MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 8. sz. doboz III/2–3. tárgykör 81. folyószám. „Feljegyzés. A Határőrségnél 1960. január 1-től a mai napig az alábbi hazaárulások történtek:”

9 MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 52. folyószám. „Kimutatás az 1961. január hó 1-től szeptember hó 15-ig elkövetett hazaárulásokról.”

10 1948. évi LXII. törvénycikk a katonai büntetőtörvénykönyvről, hatályos: 1962. 06. 30-ig.

11 Uo.

12 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről, hatályos: 1961. 12. 22-től.

(2) A büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés vagy halál, ha a bűntettet

- a) fegyveresen,
- b) több katonával együttesen,
- c) a szolgálati ténykedés felhasználásával, vagy
- d) háború idején követték el.

(3) Aki az (1) bekezdésben meghatározott bűntettre irányuló előkészületi cselekményt hajt végre, hat hónaptól öt évig, háború idején öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Aki hiteltérdemlő tudomást szerez arról, hogy külföldre szökés elkövetése készül vagy még le nem leplezett ily bűntettet követtek el, és erről a hatóságnak, mihelyt teheti, jelentést nem tesz, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.¹³

A jelenleg hatályos büntető törvénykönyv 434. §-a is tárgyalja a kérdést, mindazokkal a minősített esetekkel, amelyek a publikáció által feldolgozott cselekményeknél is fennálltak, úgymint fegyveresen, csoportosan, külföldre, fontos szolgálat teljesítése közben a szolgálat felhasználásával, vagy éppen személy elleni erőszak alkalmazásával.

Az írásban citált idézetekben az érintett határőrök neveinek csupán a kezdőbetűit használom. Az eredeti okmányokban természetesen a teljes nevek és születési adatok szerepelnek.

*B.M. határőr halála*¹⁴

B.M. (a betűk a katona nevének kezdőbetűi, nincs közülük a minisztériumhoz) határőr a kiskunhalasi határőr kerület madarászcsárdai őrsén szolgált, és 1961. március 22-én vesztette el az életét. A levéltári dossziében három anyag található egy nyilvántartási számon, a kerület parancsnokának jelentése,¹⁵ ez tartalmazza a kivizsgálás eredményét, az országos parancsnok jelentése a belügyminiszter helyettesének a történekről¹⁶ (lényegében megismétli a kerület adatait) és a kerületparancsnok felterjesztése a szülőlökkel történt kapcsolatfelvételtől.¹⁷ A halálos kimenetelű fegyverhasználatot a Szegedi Katonai Ügyészség és a „kerület elhárító szervei” vizsgálták, a bizottság vezetője a kerület parancsnoka volt. Az éjszakai szolgálatot teljesítő kétfős járőr parancsnoka hirtelen azt észlelte, hogy járőrtársa Jugoszlávia irányába átment a nyomsávon, amit tiltottak. Társa felszólítására és három egyes lövésére sem állt meg, ezért kilőtt még egy sorozatot, majd hallotta az eltalált katona kiáltását. A dossziében található helyszínvázlat szerint a nyomsáv és az államhatár vonala között 22,5 méteres távolság volt. A járőrparancsnok a holttestet áthúzta a nyomsáv belső oldalára. A későbbi

13 Uo.

14 MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 15. folyószám. „Tárgy: Fegyveresen hazaárulást elkövetni szándékozó B.M. hőr. megsemmisítése.” 1961. 03. 24.

15 Nyilvántartási száma, mint az előző.

16 Uo. Jelentés a belügyminiszter első helyettesének. „Tárgy: Eredményes fegyverhasználat B.M. hőr. fegyveres hazaárulási kísérletének megakadályozására.”

17 Uo. Jelentés a szülőlökkel történt kapcsolatfelvételtől. „Tárgy. jelentés B.M. volt hőr. ügyével kapcsolatban.”

meghallgatás során nem tudta megmondani, hogy a szökni szándékozó magyar vagy jugoszláv területen volt-e, amikor agyonlőtte. Ezt a jelentés sem tartalmazza, bár bizonyára a hátramaradt nyomokból meg lehetett állapítani. Mindenesetre egy mondat – „A kivizsgáló bizottság a hullát még a sötétség ideje alatt elszállította, valamint a vér nyomait is eltisztította” – a jugoszláv területen történt lelövést jelzi, de azt bölcsen nem foglalták írásba. „Az ügyességgel egyetértésben a hulla eltemetését Szegeden rendelték el, a közvetlen hozzátartozók részvételével” fogalmazás némi képp ellentmond a szülőkkel folytatott lejjebb szereplő egyeztetésnek.

A fegyverhasználatot jogszerűnek minősítették, a járőr parancsnokát pedig 10 nap jutalomszabadságban részesítették. Továbbá a jelentésben az is olvasható, „Javaslom T.J. határórt a kiváló szolgálat ellátásáért és bátor magatartásáért »Kiváló Szolgálatért« érdemérem kitüntetésre felterjeszteni.” A kivizsgálás során a kiszökési kísérletre semmilyen indokot sem találtak.

Érdekes és szomorú a szülőkkel történt kapcsolatfelvételtől szóló jelentés. A határőrség képviselője a Szegedi Katonai Ügyészség helyettes vezetőjével kereste fel a szülőket 1961. június 8-án. Ismertették velük a Katonai Főügyészség kivizsgálás alapján hozott határozatát, és néhány adatot közöltek a helyszíni szemlééről. Jegyzőkönyvet vettek fel a tájékoztatásról. A jelentés értékelése szerint „A beszélgetés befejeztével a szülők szóban kérték, hogy fiukat exhumáltathassák és községükben, Jánoshalmán temethessék el.” „Tudomásukra hoztuk, hogy ezt a Csongrád megyei, valamint a Bács-Kiskun megyei tisztí főorvoson keresztül kérhetik. Kérésüket azonban az Ügyészség nem tartja indokoltnak.” Ez utóbbi mondat mai fejjel teljesen érthetetlen, és szerintem jelzi az eljárás személytelen jellegét.

„Véleményem szerint a szülőket a Katonai Ügyészség határozatának ismertetése és a velük való beszélgetés során sem lehetett meggyőzni arról, hogy a fiuk ténylegesen hazaárulóvá lett.”¹⁸ Számomra elgondolkodtató, hogy a határőr március 22-én halt meg, a szülőket pedig június 8-án tájékoztatták a végleges megállapításról – hosszúnak találok a kivizsgálás menetét. A másik, erre az időszakra jellemző, több hasonló dokumentumban is szereplő eljárás, a katonát eltemették a rokonok beleegyezése, a holttest kiadása nélkül idegen helyen. Ez az eljárás agyonlőtt külföldiekkel is előfordult, több hónapi nemzetközi bonyodalmat okozva.

Sz.P. határőr halála

Az eseményről szóló dossziében csupán a határőrkerület jelentése¹⁹ található. Az albértekázmépusztai őrsön szolgálatot teljesítő katonát a faluba küldték bevásárolni 1961. április 2-án. A pénzt elitta, majd visszafelé jövet átment a műszaki záron, majd az államhatáron, és közvetlenül a határvonallal párhuzamos földúton, a túloldalon elindult az osztrák falu irányába. Megállt a határ mellett álló magyar magasfigyelőnél, és beszélgetni kezdett a honi oldalon szolgálatot teljesítő járőrrel. Állítólag azt mondta, hogy már régóta készült kiszökni. A járőr értesítette a laktanyát, és az

¹⁸ Uo.

¹⁹ MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 16. folyószám. „Tárgy: Sz.P. hazaárulási ügye” 1961. 04. 02.

őrparancsnok egy riadócsoporttal a helyszínre sietett. Beszéltek a határőrrel, hívták vissza. Amikor a dezertőr katona továbbindult, a tiszt és a többi katona egyszerre tüzet nyitott rá és agyonlőtték, miközben osztrák területen tartózkodott, a határvonal-tól hat méterre. A holttestet áthozták magyar oldalra, az osztrák hivatalos szervek nem fedték fel az eseményt. A jelentés ilyen módon nem is tartalmazza a fegyverhasználatot végrehajtó nevét. „A hazaárulás körülményeit a katonai ügyészség is kivizsgálta, a temetési engedélyt megadta. Nevezettet Albertkázmérpusztán ... temették el.”

Sz.P. határőrnek a viselkedését igen nehéz megmagyarázni. Magatartását az ittaságtól a pillanatnyi elmezavarig több mindennel lehetne indokolni. Mindenesetre semmiféle önvédelmi reflex sem működött benne, hiszen nyugodtan elsétálhatott volna az osztrák terület mélységébe.

*N.J. határőr halála*²⁰

Az iratgyűjtőben egyetlen jelentés található, amelyet a határőrség országos parancsnoka terjesztett fel a miniszter helyetteséhez. Itt is hiányoznak a megelőző és a későbbi anyagok.

1962. március 11-én M.A. járőrparancsnok szolgálatban agyonlőtte N.J. járőrtársat. A kétfős járőr közvetlenül az osztrák határvonal mellett, a nyomsváttól kicsit beljebb, egy lövészárokból teljesített éjszakai szolgálatot, a nyomsváttól külső oldalán a Hanság főcsatorna húzódott. A parancsok a nyomsvátt közepén látta meg a társát, amint kifelé ment. Felszólította megállásra, ekkor lövést hallott, ő is löni kezdett. A járőrtárs a nyomsvátt Ausztria felé eső oldalán esett össze. Az ügyészséggel közösen megtartott kivizsgálás 3 db töltényhüvelyt talált a nyomsvátton, a járőrtárs fegyvere csőre volt töltve, és a gázdugattyú löporos volt, a tűzváltókar a két beosztás között állt, így csak egyeslövést lehetett leadni vele. A távolság a lövészárók és a Hanság főcsatorna között 25 méter volt, ennél kevesebb a két katona között.

„A boncolás szerint N. határőrt kb. 22 lövés érte, amelyek majdnem mindegyike halálos volt.” „A holttestet – boncolás után – szüleinek kiadtuk, akik hazaszállították és eltemették.”²¹

Az ügyészség szerint a fegyverhasználat jogszerű volt, a járőrparancsnok 14 nap rendkívüli szabadságot kapott, felterjesztették „Kiváló Szolgálatért” kitüntetésre, előléptették tizedesnek, maradt az őrsön járőrnek. A kiszökési cselekményre a kivizsgálás során okot nem találtak.

P.H. határőr ügye

A határőr esetével foglalkozó dossziében²² 15 db különböző tárgyú okmány található azonos levéltári nyilvántartási számon. Ezek jelentések, levelezések a Határőrség

20 MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 8. sz. doboz III/1. tárgykör 18. folyószám. „Tárgy: Jelentés az 1. határőr kerület miklósmajori őrsén történt hazaárulási kísérletről.” 1962. 03. 17.

21 Uo.

22 MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 37. folyószám. „Tárgy: P.H. kiadatási ügye.” 1961. 06. 02.

a Belügyminisztérium és a Külügyminisztérium között, illetve osztrák anyagok fordításai, a magyarországi osztrák nagykövetség szóbeli jegyzékei.

Időben az első dátuma 1957. június 22., az utolsóé 1961. július 10. Maga az indító esemény 1957. június 15-én történt, amikor P.H. határőr járőrszolgálatban két lövéssel agyonlőtte járőrparancsnokát, V.J. határőrt, és az államhatár azon szakaszán, ahol még nem volt aknamező telepítve, fegyveresen Ausztriába szökött. A lövésekre kikerkezők már holtan találták a járőrparancsnokot és nyomokat találtak kifelé a nyomsávon.

Előljárójában leszögezhetjük, hogy társa megölésére semmilyen ok sem volt, százával szöktek ki sorkatonák a vizsgált időszakban. A cselekmény elkövetésére számtalan lehetőség adódott gyilkosság elkövetése nélkül is.

Az eseményt tartalmazza egy másik iratgyűjtőben a belügyminiszter helyetteséhez felterjesztett 1957. július havi jelentés és az országos ügyeletes tiszti napló július hó 15-ei napi feljegyzése (azonos levéltári számon).²³

A határőr személyével, tette okaival több dokumentum is foglalkozik. Ő 1957. május 17-én a honvédségtől került a határőrséghez, június 1-én vezényelték az őrsre, közvetlenül kiszökése előtt szabadságon volt. Szülei és testvére Németországban éltek, ez a határőrséghez helyezése előtt nem derült ki, önéletrajzában nem szerepelt, biztonsági ellenőrzése, – amennyiben volt ilyen –, ezt nem fedte fel. Ellenkező esetben nem a nyugati, hanem valamelyik keleti határszakaszra küldik.

A határőrség jelentése²⁴ (1957. 06. 17) a külügyminiszter helyettesének tartalmazza az eset leírását, és azt, hogy a kivizsgálást az országos parancsnokság végezte, a saját ügyészi csoportja és elhárító alosztálya bevonásával. Kérik, hogy kezdeményezzenek kiadatási eljárást a szökött katonával szemben. Eddigi levéltári kutatásaim során nem találtam másik sorkatonára vonatkozó kiadatási eljárást Ausztria vonatkozásában.

A Külügyminisztériumnak a határőrség és a Belügyminisztérium számára küldött válaszelevele²⁵ (1957. 06. 22.) is megtalálható az iratgyűjtőben. Ezek szerint: „Magyarország és Ausztria között nincs kiadatási egyezmény, de a két állam viszonyában kialakult a viszonyosság a közönséges büntetések kölcsönös kiadatása iránt.”

„A kiadatási kérelemnek az osztrák hatóságokhoz való mielőbbi továbbítása érdekében a fentiek alapján kérem, hogy az ügyben az átiratában közölt tényállás leírásával és a gyanúsított személyi adatainak közlésével sürgősen tegye meg a feljelentést az ügyészségen. A feljelentés alapján az ügyész a Bp.²⁶ 235 §-a alapján indítványt tesz a bíróságnál az elfogatóparancs kibocsátására, amelyet a bíróság az igazságügy minisztérium útján a gyilkossággal és hazaárulással terhelt P.H. kiadatásának az osztrák hatóságoknál való eszközlése végett juttat el a Külügyminisztériumhoz.”²⁷

23 MNL OL HOP XIX-B-10 1957. év 7. sz. doboz 1/3 tárgykör 15. folyószám. „Tárgy: A Határőrség 1957. évi június havi határőrizeti helyzetének értékelése.” 1957. 07. 10.

24 MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 37. folyószám. „Tárgy: P.H. határőr gyilkossága és hazaárulása.” 1957. 06. 17.

25 Uo. „Tárgy: P.H. határőr gyilkossága és hazaárulása.” 1957. 06. 22.

26 Büntető perrendtartás.

27 Uo.

Az 1955-ben alakult Osztrák Köztársasággal tehát még nem volt kiadatási egyezmény. A két ország kapcsolatát egyébként is jelentősen megterhelték az 1956–1957-es események. A Külügyminisztérium írásából kitér, hogy azonnal átlátták, a kiadatra csupán akkor van remény, ha az osztrák szervek a szökött katona által elkövetett cselekményt köztörvényes bűncselekményként kezelik. Az eddigi események során sem adtak vissza katonákat, de önkéntes hazatérésüket nem gátolták meg. Másik levelében a Külügyminisztérium a kiadatási eljárás lefolyásának várható idejét három hónapra becsülte.

Időben a következő dokumentum egy fordítás a *Neues Österreich* (Új Ausztria) 1958. október 22-i számából. E szerint a salzburgi bíróság nyolc hónapra ítélte P.H.-t.

Rövid áttekintést ad a katonáról, mely szerint korábban részt vett 21 évesen az októberi eseményekben, majd megpróbált kiszökni, de ez nem sikerült neki. Később behívták katonának a határőrséghez, (valójában eredetileg a honvédséghez), két lövést adott le a parancsnokára, akinek fegyveréből korábban kilopta a zárat. Szökését követően kint jelentkezett a hatóságoknál a Schandorf-i határőr őrsőn. A magyar kormány 1957. július 12-én hivatalosan kérte kiadatását. 1958. február 6-án az osztrák Igazságügyi Minisztérium azt véglegesen elutasította. A kapott ítéletet ugyanitt hat hónapnak írja az újság, amely valójában nyolc hónap volt, a büntetést addigi fogvatartásával kitöltöttnek tekintették és szabadlábra helyezték.

A belügyminiszter-helyettes 1958. decemberben írt a határőrségnek.²⁸

„Mint ismeretes, tárgyban nevezett kiadatása érdekében még 1957. év júliusában diplomáciai úton lépések történtek, azonban az osztrák hatóságok a kiadatási kérelmet elutasították.”

„A sajtóból szerzett értesülés szerint az ítélet nem jogerős – P. védője semmisségi indítványt jelentett be – és így az ügy osztrák felsőbb bíróság elé kerül.”

„Az osztrák bíróság a marasztaló ítélet meghozatalával bűncselekmény fennforgását állapította meg, külföldi állampolgárnak külföldön elkövetett bűncselekménye tekintetében viszont – tudomásunk szerint – az osztrák bíróságnak nincs joghatósága.”²⁹

Tehát a Belügyminisztériumban lehetőséget látnak a kiadatási kérelem újbóli előterjesztésére különböző szempontokra hivatkozva, például az illetékesség kérdése, illetve, hogy az osztrák bíróság szerint is bűncselekmény történt és ez lehetővé teszi a kiadatási eljárást. A határőrség válaszelevelében 1958. december 10-én javasolta a kiadatási kérelem megismétlését, összeállított és felterjesztett egy anyagot a magyar Külügyminisztérium számára.

A magyar Igazságügyi Minisztérium írása³⁰ (1959. 01. 10.) azt tükrözi, hogy jobban átnézték az osztrák szabályozásokat, mint a korábbi dokumentumok szerzői. Véleményük szerint a kiadatra nem fog sor kerülni. A levél megválaszolja az osztrák bíróság illetékességére vonatkozó kérdést. Az osztrák büntető törvénykönyv (*Strafgesetzbuch*: StGB)³¹ 38. §-a szerint „az osztrák bíróságok külföldi által elkövetett bizonyos meghatározott bűncselekmények (államellenes bűntettek, pénzhamisítás

28 Uo. „Tárgy: P.H. kiadatása.”

29 Uo.

30 Uo. „Tárgy: P.H. kiadatása.”

31 Uo. *Strafgesetzbuch*.

büntette) miatt járhatnak el. Amennyiben a külföldi más bűncselekményt követett el, a kiadatását fel kell ajánlani (StGB. 39. §). Ha a külföldi állam a felajánlott kiadatást nem fogadja el, a külföldi ellen az osztrák büntető törvénykönyv szerint az eljárást le kell folytatni (StGB. 40. §.).

Abban az esetben, ha a kiadni kért személynek menedékjogot adtak, a külföldi terhelt által külföldön elkövetett bűntett miatt, az osztrák bíróság a StGB. 40. §-ának értelemszerű alkalmazásával folytatja le a büntetőeljárást. Példaként említi a minisztérium a magyarok által korábban kikért menedékjogban részesült Mihályi János bűnügyében hozott 5. Vr. 32/57. számú ítéletet. Az illető nem katona, hanem polgári személy volt.

Az Igazságügyi Minisztérium megküldte a Belügyminisztériumnak az osztrák bíróság ezen ügyben hozott ítéletének kivonatát (1960. 08. 08.).³²

Ezek szerint P.H.-t nyolc hónap börtönbüntetésre ítélték emberölésért, amely cselekménynek a büntetési tételét egyébként az osztrák büntető törvénykönyv 5–10 évig terjedhető „súlyos börtönben” állapította meg. De „az osztrák Bp. fent idézett 265. §-a kimondja, hogy túlnyomó és igen nyomatékos enyhítő körülmények fennforgása esetén az eljáró bíróságnak jogában áll a büntetést a fenti büntetési tétel alatt kiszabni”. Az ítéletet az osztrák Btk. 140. és 142. §-ára, továbbá az osztrák Bp. 265. §-ára alapozták. Az 1958. október 21-én született ítéletnél a bíróság nyilvánvalóan megtalálta az enyhítő körülményeket.

Az Igazságügyi Minisztérium másik levelében a korábbi kiadási eljárásokról ad tájékoztatást a Belügyminisztériumnak (1960. 12. 23.). Bár az esetek nem katonákra, hanem polgári személyekre vonatkoznak, ismeretük jobban megvilágítja a történeteket. 1956–1960 között a magyar szervek négy személy kiadatását kérték. Fehér Sándort, „emberöléssel párosult rablás büntette” miatt életfogytiglani büntetésre ítélték idehaza, őt visszaadták Ausztriából. Csekő Imre ítélete „több ember halálát okozó veszélyeztetés büntette” miatt 10 év volt. A kikérés ellenére nem adták vissza, azzal az indoklással, hogy ott a minősítés más volt, az osztrák Btk. 234.§-a /2/ bekezdés értelmében nincs helye kiadatásnak. Az ottani minősítés „az élet biztonsága elleni vétség”, és erre nincs kiadatás. Mindketten a sopronkőhidai börtönben töltötték büntetésüket, ahonnan 1958. február 18-án megszöktek és Ausztriába távoztak. Osztrák részről felajánlották a kiadatást, és ennek alapján kiadási kérelmet terjesztettünk elő. Fehér Sándort 1958. október 22-én átadták a magyar hatóságoknak. Csekő kiadatását végül nem engedélyezték. A harmadik esetben Mihályi Jánost, aki gyilkosságot és rablást követett el Magyarországon, már elítélte a Ried im Innkreis-i bíróság két évre, ezért nem adták ki. Amikor értesültünk az ítéletről, a magyar Igazságügyi Minisztérium megküldte az itteni eljárás iratait, és az ítéletet 15 évi szigorított büntetésre változtatták.

A dosszié időben utolsó okmánya az Igazságügyi Minisztérium átirata a Belügyminisztériumnak³³ (1961. 06. 26.). Tájékoztatnak, hogy átadtak az osztrákoknak egy szóbeli jegyzéket, megküldik annak magyar nyelvű fordítását. Ebben az írásban röviden összefoglalták az eddig történeteket. A magyar követség 1957. 07. 12-én kelt szóbeli jegyzékben kereste meg az osztrák kormányt, ebben kérték a kiadatást.

32 Uo. „Tárgy: P.H. bűnügye.”

33 Uo. „P.H. kiadási ügye.”

A Szövetségi Minisztérium 1958. 02.13-án kelt jegyzékében ezt elutasította, nem tartották elegendőnek az okokat, plusz hivatkoztak az eset politikai jellegére, (nyilván ez volt a lényeg). Mi újabb jegyzékben 1958. 05.14-én válaszoltunk, rámutatva az ellentmondásokra, amelyek a kinti bírósági eljárás során jelentkeztek. Meglepetés volt a magyar szervek számára a *Zeitschrift für Rechtsvergleichung* (Jogösszehasonlítási folyóirat) első füzetének 34–39. oldalán 1961-ben megjelent fejtegetés. Ez teljesen más megvilágításban írta le az eseményt és annak bírósági tárgyalását, tényállását, mint a magyar szempontok. Végül a magyar szóbeli jegyzék rámutatott az ítélet ellentmondásaira és megismételte a kiadatási kérelmet.

A kiadásra láthatóan nem került sor, amiben nyilvánvalóan szerepet játszott az a tény, hogy a katonát hazakerülése esetén halálos ítélet várta. Arról viszont nincs adatunk, hogy biztosítékot kínáltak volna fel a legsúlyosabb ítélet mellőzéséről.

*B.J. határőr ügye*³⁴

A hivatkozott iratgyűjtőben két bírósági ítélet található. A katona esete annyiban nem hasonlít a korábban tárgyaltakra, hogy itt nem került sor fegyverhasználatra, de szolgálatban, fegyveresen, társával szökött ki. Mégis az esetét, különösen a vele lezajlott hazai eljárást elgondolkodtatónak tartom.

Az elsőfokú bírósági ítélet

A katona 1955 novemberében vonult be a honvédséghez. 1957. áprilisig több helyen szolgált, majd a határőrség mosonszentjánosi őrsére került. Összebarátkozott egy B.J. nevű határőrrel, (azonosak neveik kezdőbetűi), aki korábban szintén honvéd sorkatona volt.

A határőrséghez kerülésükkel három hónappal többet kellett leszolgálniuk, mintha a honvédségnél maradtak volna, ezt rendkívül nehezményezték. 1957. december 11-én együtt voltak szolgálatban, lefeszítették a magasfigyelő létráját, és azzal mentek át az aknamezőn Ausztriába, fegyverrel, minden felszereléssel. Másnap az osztrák csendőrség őrizetébe kerültek. Az általános eljárásoknak megfelelően osztrák, angol és amerikai felderítő szervek képviselői részletesen kihallgatták őket, különös tekintettel katonai pályafutásukra. Tisztek neveit, laktanyák és gyakorlóterek helyeit kellett elmondaniuk, vázlatokat, rajzokat is készítettek ezekről. Mindent elmondtak, amit egy sorkatona tudhatott. A kikérdezések után B.J.-t elengedték, később Ausztriában és az NSZK-ban dolgozott. Honvágya miatt felkereste a Nyugat-Németországban működő magyar nagykövetséget és nyilatkozott hazatérési szándékáról, ahhoz segítséget kért. 1960. június 11-én tért haza. „Nevezett hazatelepítését Nyugat-Németországban kérte 1959. október 24-én. A követségen egy olyan nyilatkozatot írt alá, hogy hazatérése esetére a felelősségre vonást vállalja.”³⁵ Őrizetbe vették, katonai bíróság elé állították.

34 MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 9. folyószám. A Budapesti Katonai Bíróság ítélete B.J. volt határőr ügyében. 1960. 11. 22.

35 Uo. Elsőfokú ítélet.

Ügyét a Budapesti Katonai Bíróság tárgyalta, az ítélet 1960. november 22-én született meg, a B.IV.00114/1960. számon.

Három vádpontban találták bűnösnek:

- 1) fegyveresen elkövetett külföldre szökés büntetében,
- 2) hűtlenség büntetében,
- 3) őrutasítás megszegésével elkövetett szolgálati büntetben.

A hűtlenség büntette azt a tényt takarta, hogy külföldi felderítő szervek részére adatokat szolgáltatott. A bíróság „ezért összbüntetésül életfogytiglani börtönre, mint főbüntetésre... ítéli”, tartalmazza az ítélet.

A másodfokú bírósági ítélet

Az eljárás a fellebbezést követően folytatódott. A dosszié tartalmazza a következő ítéletet is.

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága „1961. január 10. napján tartott zárt fellebbezési tárgyaláson meghozta a következő ítéletet”: „a börtönbüntetés mértékét 15 (tizenöt) évre leszállítja.”³⁶ A vádlott és a védője enyhítésért jelentettek be fellebbezést.

Több bírósági tárgyalás ítélete található a levéltárban. Az egyszerű katonák nyilvánvalóan nem tudták, hogy amikor kinti meghallgatásuk során a katonai szolgálatuk adatairól beszélnek, az a későbbiekben alkalmas lehet a hűtlenség büntetének megállapítására. Sok határőr ismerte a fegyveresen elkövetett szökés minősített voltát, és ezért fegyverüket gyakran a műszaki zárra akasztották és itt hagyták.

*K.Z. határőr esete*³⁷

Az iratgyűjtőben három okmány található. Hiányzik az időben első jelentés a kerület részéről, amelyben nyilvánvalóan tájékoztatták az országos vezetést, valamint nincsenek meg a bírósági ítélet(ek).

Az országos parancsnok jelentése a belügyminiszter helyettesének

Ebben leírja a történeteket. K.Z. határőr 1962. február 5-én szolgálatban fegyverrel, (AK és 60 db lőszer) kiszökött Jugoszláviába. Járőrparancsnoka fentről a figyelőből látta, hogy a járőrtárs, akinek a figyelő lábánál kellett lennie, a nyomsávon megy át. Felszólította, majd felhúzta a géppisztolyát, de abban nem volt zár, így löni nem tudott. A szökevény még bent az őrsön, amikor megtudta kivel megy ki szolgálatba, saját fegyveréből kivette a zárat és a fegyvert az állványon kicserélte a járőrparancsnok fegyverével.

---

³⁶ Uo. Másodfokú ítélet.

³⁷ MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 8. sz. doboz III/1. tárgykör 9. folyószám. „Tárgy: Jelentés a szalafői őrsön történt hazaárulás kivizsgálásáról.” 1962. 02. 10.

A kerület parancsnokának jelentése³⁸

A parancsnok Szentgotthárdon, a helyi vegyesbizottsági ülésen vett részt, és a határrendről tárgyalt jugoszláv tisztekkel. Itt szerepelnek azok az információk, hogy a katona kiszökésekor a kerületparancsnok, mint határmegbízott, már kérte a visszaadását. A jugoszláv szervek a fegyvert és lőszert visszajuttatták. A vegyesbizottság jugoszláv tagozatelnöke elmondta, hogy a szökevény visszaadása meghaladja az ő jogkörét, de arra minden bizonnyal sor fog kerülni.

A Katonai Főügyészség levele

A rendelkezésünkre álló iratok sorában ismételtelen hiányzik néhány az elkövető kiadásával kapcsolatban. Fennmaradt ellenben a katonai főügyész levele³⁹ az országos parancsnoknak. Megküldi a Budapesti Katonai Bírósághoz benyújtott vádirat egy példányát, és javasolja a kerületnél helyszíni tárgyalás lefolytatását. Ezek szerint a szökött katonát Jugoszlávia kiadta, elkészült a vádirat, és a határőrkerületnél helyszíni tárgyalást fognak tartani.

G.P. határőr bírósági ítéletei⁴⁰

A határőr történetéből csupán két ítéletet találtam a levéltárban, egy iratgyűjtőben. Jugoszláv viszonylatú őrsön teljesített szolgálatot, ahol több katonatársának és polgári személynek is kijelentette, hogy szándékában áll kiszökni. A Szegedi Katonai Bíróság, „1961.október 12-én megtartott zárt tárgyaláson” bűnösnek találta:

- 1) külföldre szökés előkészületének büntetében,
- 2) őrszolgálati büntetében.

Összbüntetésül 3 év börtönbüntetésre ítélte, amelybe beszámította az 1961. szeptember 11-től előzetes letartóztatásban töltött időt. Szolgálati ideje alatt négyszer volt fenytve, igen problémás személynek bizonyult, amit az ítélethozatalnál nyilvánvalóan figyelembe vettek.

Ugyanitt a dossziében megtalálható a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága másodfokon hozott ítélete, „a börtönbüntetés mértékét kettő évi időtartamra leszállítja”.

Sz.F. határőr anyaga⁴¹

A határőr ügyében nagyon hiányosak az adataink. Található a dossziéjában egy feljegyzés azonos számon a dossziéval a Kiskunhalason megtartott bírósági tárgyalásról.

38 Uo. A 3. határőr kerület parancsnokának jelentése. „Tárgy: K.Z. hazaáruló ügyében jelentés.”

39 Uo. A Katonai Főügyészség levele az országos parancsnoknak. „Tárgy: K.Z. hór. elleni bűnügy.” 1962. 05. 10.

40 MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 8. sz. doboz III/1. tárgykör 2. folyószám. G.P. határőr bírósági ítéletei. 1961. 10. 12.

41 MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 8. sz. doboz III/1. tárgykör 22. folyószám. „Feljegyzés Sz.F. volt határőr hazaárulási ügyében megtartott tárgyalásáról.” 1962. 04. 28.

A nedelkatanyai őrsről szökött ki Jugoszláviába, ahonnan kiadták. 1962. április 25-én volt a tárgyalása, 12 évre és vagyonekobzásra ítélték.

A feljegyzésből a helyben megtartott nyilvános tárgyalásokról és azok utólagos szerepéről kaphatunk információkat. A határőrség az 1–6 kerületektől 160 főt rendelt ki a tárgyalásra, sorkatonákat tiszt kísérelével. Az alakulatoknál ezt követően beszélgetéseket tartottak a tanulságokról, meghallgatták a tárgyalásról készített hangfelvételt.

Az iratgyűjtőben olvasható még egy levél, amelyen a katonai bíró ülnököket és szakértőket rendel ki név szerint a tárgyalásra, kéri a személyek biztosítását.

*F.Z. továbbszolgáló őrmester ügye*⁴²

Az őrmester őr szolgálatvezetői beosztásban dolgozott a Gasztonyi őrön. Esetéről kevés anyag áll a rendelkezésünkre, és az ellene folytatott eljárás lezárultát sem tudhatjuk jelenleg biztonsággal, de található a folyamatban néhány érdekesség. Őrsellátói munkáját nem végezte sikeresen, több területen (élelmezés, ruházat illetmény kifizetése) hiánya keletkezett, mai viszonyok között lényegében jelentéktelen, kb. 15 000 Ft értékben. A megoldással vergődött, megkísérelt pénzt kölcsönkérni, végül a kiszökés mellett döntött, holott családos volt. Az ország elhagyása nem okozhatott gondot, szolgálati pisztolyával és egy kispuskával úgymond vadászni ment május 14-én. A körülményeket a miniszterhelyettesnek felterjesztett jelentésből ismerjük.

Az okmányok között megtalálható a Katonai Főügyészség „Vádirat”-a.⁴³ E szerint az 1961. augusztus 4-től előzetes letartóztatásban lévő őrmestert a BM II/8 osztály börtönében őrizték.

A tárgyalás lefolytatására a Győri Katonai Bíróságnak van hatásköre és illetékesége. Hat határőr illetményét eltulajdonította, a kivitt pénzből, 1896 Ft-ból visszahozott 560 Ft -ot. Ez az egyetlen utalás az anyagok között, hogy a személy visszatért Magyarországra. „Indítványozom terhelt lefokozását, a Ktbtk. 14.§-a alapján” – írja a vádirat.

Az igazi meglepetést a Katonai Főügyészség későbbi átirata⁴⁴ jelentheti. „Vádiratomat tudomásulvétel végett megküldöm. Egyben értesítem, hogy F.Z. külföldre szökésének és hűtlenségének ügyében a Népköztársaság Elnöki Tanácsához előterjesztést tettem F.Z. eljárási kegyelemben való részesítése iránt.”⁴⁵

Az eset pontos lezárultát egyelőre nem ismerjük. Ez a külföldre szökési ügy valószínűleg fegyelmi eljárássorozatot indított el a határőr kerületnél. A lefolytatott ügyészségi vizsgálat több, a gazdasági vonalon dolgozó személy felelősségét fogalmazta meg, akik ellenőrzési kötelemeiknek nem tettek eleget, és így részben hozzájárultak az esemény bekövetkezéséhez.

42 MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 53. folyószám. „Tárgy: Kivizsgáló jelentés F.Z. őrm. hazaárulásáról.” 1961. 05. 17.

43 Uo. Vádirat, Katonai Főügyészség, 1961. 10. 06.

44 Uo. Katonai Főügyészség átirata. „Tárgy: Flamis Zoltán hőr. őrm. elleni bűnügy.” 1961. 10. 13.

45 Uo. Átirat.

Záró gondolatok

A határőrség fegyelmi és általános helyzete az 1956-os eseményeket követően csak igen lassan stabilizálódott. A szervezet egyik súlyos gondja a sorkatonák külföldre szökése lett. Az esetek száma az 1957-es csúcst követően ugyan jelentősen csökkent, de nem szűnt meg. Az elkövetések jellege, többfős szolgálatból történő szökés, mindig magával hordozta a katonák egymás közötti fegyveres konfrontálódásának veszélyét. Visszatartó erő lehetett az elkövetők jugoszláv szervek részéről történt kiadása, illetve a szigorú hazai jogi szabályozás az „1948. évi LXII. törvénycikk a katonai büntetőtörvénykönyvről” és az „1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről”. Mindezek ellenére jó néhány esetről tudunk, bár az Országos Levéltár határőrségi okmányai között nem található átfogó összegzés. A téma iránt érdeklődő számára az is fontos információ lehet, mi történt a külföldről visszaadott vagy esetleg önként hazatért katonákkal, és miként kísérelte meg a magyar állam kiadatási kérelem útján joghatóságát érvényesíteni. A kérdéskör fontos eleme még a bírósági eljárások lefolytatása, az ítéletek súlya, és a külföldre szökést megkísérlőkkel szembeni eljárás. A szigor az 1950–1953-as évekhez képest jelentősen enyhült, különösen a halálos ítéletek vonatkozásában, a példa statuálása mindenestre tetten érhető.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Levéltári források

- MNL OL HOP XIX-B-10 1956. év 10. sz. doboz III/3-4. tárgykör 117. folyószám. Országos parancsnoki levél. 1956. 07. 11.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1957. év 7. sz. doboz 1/3 tárgykör 15. folyószám. „Tárgy: A Határőrség 1957. évi június havi határőrizeti helyzetének értékelése” 1957. 07. 10.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1957. év 14. sz. doboz III/2-4. tárgykör 363. folyószám. „Jelentés. Hazaárulásról, kiutatás” 1957. 09. 17.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 9. folyószám. A Budapesti Katonai Bíróság ítélete BJ volt határőr ügyében. 1960. 11. 22.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 15. folyószám. „Tárgy: Fegyveresen hazaárulást elkövetni szándékozó B.M. hőr. megsemmisítése.” 1961. 03. 24.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 16. folyószám. „Tárgy: Sz.P. hazaárulási ügye” 1961. 04. 02.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 37. folyószám. „Tárgy: P.H. kiadatási ügye.” 1961. 06. 02.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 7. sz. doboz III/1. tárgykör 52. folyószám. „Kimutatás az 1961. január hó 1-től szeptember hó 15-ig elkövetett hazaárulásokról.”
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 8. sz. doboz III/2-3. tárgykör 81. folyószám. „Feljegyzés. A Határőrségnél 1960. január 1-től a mai napig az alábbi hazaárulások történtek.”
- MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 8. sz. doboz III/1. tárgykör 2. folyószám. GP határőr bírósági ítéletei. 1961. 10. 12.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 14. sz. doboz IV/10-18. tárgykör 193. folyószám. „Összesítő jelentés az 1961/62. határőrizeti évben történt fegyverhasználatokról”
- MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 14. sz. doboz IV/10-18. tárgykör 192. folyószám. „Összesítő jelentés az 1960/61. határőrizeti évben történt fegyverhasználatokról”

- MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 8. sz. doboz III/1. tárgykör 9. folyószám.
„Tárgy: Jelentés a szalafői őrőn történt hazaárulás kivizsgálásáról.” 1962. 02. 10.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 8. sz. doboz III/1. tárgykör 18. folyószám.
„Tárgy: Jelentés az 1. határőr kerület miklósmajori őrőn történt hazaárulási kísérletről.”
1962. 03. 17.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 8. sz. doboz III/1. tárgykör 22. folyószám.
„Feljegyzés SzF volt határőr hazaárulási ügyében megtartott tárgyalásáról.” 1962. 04. 28.
1948. évi LXII. törvénycikk a katonai büntetőtörvénykönyvről (hatályos: 1962. 06.3 0-ig)
1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
(hatályos: 1961. 12. 22-től)

Irodalom

- A magyar nyelv értelmező szótára. 1957–1962. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Fórizs Sándor 2014. Külföldre szökések a határőrségtől 1951-ben. *Belügyi Szemle*, 62 (6): 48–62.
<https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2014.v62.i6.pp48-62>
- Fórizs Sándor 2020. A határőrség sorállománya 1956–1957-ben. *Hadtudomány*, 30 (3): 39–54.
<https://doi.org/10.17047/HADTUD.2020.30.3.39>
- Fórizs Sándor 2022a. Fegyverhasználati esetek kivizsgálása 1945–1949 között a Honvéd Határőrségnél.
Ügyészek Lapja, 2022 (1–2): 19–34.
- Fórizs Sándor 2022b: Rendkívüli események a határőrségnél az 1990-es évek elején.
Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 24: 91–99.